

det som tycks vara Fernandos ståndpunkt och uppfattning, att den franska republiken faktiskt *kan ha* vissa legitima anspråk som goda filosofiska skäl och politiska motiv att handla på ett visst sätt. Men Fernando dryftar inte sådant.

Det finns annat jag finner problematiskt i boken. Delvis har det att göra med olikheter mellan akademiska discipliner, men delvis rör det också vad jag uppfattar som en viss teori-tunghet, det vill säga när teorier presenteras grovhugget och i denna grova form tar allt för stor plats. Detta hindrar inte att Fernando presenterar viktig kunskap och goda insikter på ett alldeles fräscht och lättillgängligt vis. *Mes félicitations!*

Patrik Fridlund,
Docent, Lund

Harald Hegstad, *Gud, verden og håpet: Innføring i kristen dogmatikk*. Oslo: Luthersk forlag, 2015. 291 sid.

Harald Hegstad, professorn i systematisk teologi vid Menighetsfakulteten i Oslo, har skrivit en ny dogmatik. Boken är framför allt skriven för att användas som lärobok i introduktionskurser i systematisk teologi. På knappt 300 sidor hinner han på ett tydligt och lättbegripligt sätt gå igenom de flesta lärofrågor som diskuteras inom teologin. Boken prioriterar att ge en översikt av hela fältet framför fördjupning. Antalet noter och referenser till olika teologer är mycket begränsat. Själv skulle jag gärna haft några mer sådana utblickar till klassiska primärtexter och till moderna klassiker (till exempel saknas här såväl Paul Tillich och Gustavo Gutierrez).

Idag finns det många bud på vad som ska vara innehålllet i en introduktionskurs till systematisk teologi. Hegstad skriver i en norsk kontext där systematisk teologi är det övergripande termen för det område som innefattar etik, religionsfilosofi och dogmatik vilket gör att han genomgående använder termen dogmatik för detta ämne. Han presenterar sig som en teolog som tydligt bejaktar det han kallar "huvudströmningen i den kristna traditionen". Han tvekar inte framhålla att "det är viktigt att hålla fast vid" Jesus som sann Gud och sann människa (s 141). Men Hegstad är ingen snäv, dogmatisk teolog. Han ger ganska vida orienteringar som lämnar flera omdiskuterade frågor öppna för läsaren. På det hela taget ger Hegstad en sympatisk presentation inifrån den kristna tron. Jag har svårt att se en annan översikt på ett skandinaviskt språk som gör det bättre än Hegstad.

Det är framför allt två saker som ger en mer personlig karaktäristik till boken. För det första skriver Hegstad utifrån en norsk, luthersk kontext. Det innebär att en student får god genomgång av klassiska karaktärsfrågor i en luthersk teologi som till exempel principen om Skriften allena, lag och evangelium,

korsets teologi, rättfärdiggörelse och ecklesiologi. Samtidigt vill Hegstad profilera sig som en ekumenisk teolog och på flera punkter leder dessa ekumeniska utblickar också till att hans egna lutherska tradition berikas. Detta gör att boken ger en nödvändig luthersk kontextualisering som är hjälpsam i Skandinavien samtidigt som läsaren får god inblick i andra teologiska traditioner.

För det andra betonar Hegstad att kristen tro är en *livstolkning*. Han hänvisar till Peder Gravem som definierar begreppet som "förståelse av oss selv og vår virkeligheds erfaring i lys av en helhetlig meningsammenheng" (s 20). Detta perspektiv blir ett viktigt grepp för att visa läsaren på trons relevans för det levda livet. Hegstad vill visa att kristen tro tolkar den verklighet som alla människor tillhör. Samtidigt ger livstolkningsperspektivet också kriterier för att pröva tron. Frågan är om en sådan beskrivning av tron ger ett "koherent och helhetligt tolkningsmönster" och, inte minst, om det erbjuder en rimlig tolkning av den verklighet som alla människor har gemensamt.

Hegstads betoning på livstolkning är ett fruktbart grepp. Ett stort problem i mycket undervisning i systematisk teologi är att kurserna kan ge kunskap om olika kristna teorier men utan att ge någon förståelse för vad den levda tron egentligen handlar om. Det är därför angeläget att tron sätts in i den pågående tolkningskonflikten om tillvaron. Samtidigt är det på denna punkt som Hegstads bok lämnar mig mest frustrerad. Det handlar framför allt inte om att han i stort utelämnar alla försök att genomföra den prövning av tron som han talar om inledningsvis, utan att han utelämnar en djupare beskrivning av hur den kristna tron tolkar människors verklighetserfarenheter.

Det finns en del goda ansatser i kapitlet om "världen, människan och ondskan" som beskriver tillvaron som en gåva och som lyfter fram människans tvetydighet. Men när han kommer till avsnitten om soteriologin då släpper han nästan helt detta grepp. Han konstaterar att utgångspunkten för en lära om frälsning är att allt inte står rätt till i världen och att detta handlar om såväl individ som tillvaron i sin helhet (s 168). Men innehållsligt förmedlar Hegstad ett försvar för en traditionell luthersk lära om ställföreträdande strafflidande och människans rättfärdiggörelse, den senare punkten dock med en klok korrigerig av den ofta ensidiga lutherska betoning på dess forensiska aspekter. Allt detta bygger på att människans grundproblem är relationen till Gud och att hon står med en skuld som behöver sonas. Men ingenstans förklarar Hegstad hur denna försoningssyn ger en rimlig förklaring av människors livstolkning.

Livstolkning har också nackdelen att det i alltför hög grad verkar utgå ifrån uppfattningen att det finns *en, gemensam verklighet* som vi sedan kan tolka på olika sätt. Är inte människans kulturer och gemenskaper mer sociala konstruktioner som delvis formar olika verkligheter? Ifall detta stämmer, då handlar

diskussionen om kristen tro inte bara om hur vi *tolkar* verkligheten utan primärt om vilken social gemenskap som *gestaltar den värld vi längtar efter*. Även detta torde påverka soteriologin. Den intressanta frågan är då inte att ge olika förklaringar på hur Jesus löste ett problem utan hur hans frälsningsgärning öppnade en ny verklighet i historien (en social tradition) som drar in människor i hoppet om ett annat rike. Men det är tyvärr ett sådant socialt förkroppsligande som så oftast saknats inte bara i dogmatiska verk utan också i kyrkans liv. Inte minst i en väletablerad skandinavisk kyrklighet skulle en sådan soteriologi kanske mer *utmana* än *tolka* våra livserfarenheter?

Jag hoppas mina kritiska frågor till Hegstad inte gör någon tveksam till att läsa eller använda hans bok. Den är väl värd att läsas och säkert ett mycket bra alternativ för många introduktionskurser i systematisk teologi.

Roland Spjuth
Docent, Örebro

Thomas H. Groome: *Kommer det att finnas tro? En ny vision för undervisning och växande tro*. Stockholm: Books on Demand, 2015. 380 sid.

När jag i min yrkesroll som präst ställs inför olika undervisande uppgifter ställer jag mig ofta frågan "hur ska jag lyckas förmedla att detta har med allas våra liv att göra?". Samma fråga har Thomas H. Groome, professor i teologi och religionspedagogik i Boston, funderat över. Och han har i 35 år sökt svar på bland annat den frågan, svar som söker sig bortom memorerad faktakunskap och mot ett helhetstänk kring undervisning i kristen tro.

Groome står i en tradition som de senaste decennierna har vuxit sig stark i den katolska kyrkan och som förespråkats i Sverige av bland andra Rune Larsson, översättaren av Groomes bok. Alltsedan Maria Harris bok *Fashion Me a People* (1989) har man i denna rörelse lyft fram att lärande är något som sker genom hela livet och inte bara i barndomen, samt att kunskap kommer i många olika former och inte bara som teoretiska fakta. Målet för lärandet är inte kunskaper om en religion, utan målet är en levd tro.

Groome själv kallar denna breda syn på undervisning för "helhetskatekes i församlingen". Ordet helhet syftar då på flera saker. För det första att undervisningen, liksom tron själv, ska engagera huvud, hjärta och händer samt att den ska göra anspråk på att människor blir informerade, formade och transformerade i kristen identitet. För det andra talar ordet helhet om att alla kristna kan undervisa och att alla kristna behöver undervisning. Undervisning och lärande är alltså något som bör engagera hela den kristna församlingen. För det tredje menar Groome att ordet helhet står för att församlingen ska undervisa i alla sina former av

tjänst och liv. Undervisning är alltså inte något som behöver ske separat från församlingens övriga liv. Istället vill Groome uppmuntra till reflektion över hur allt som görs i en församling samtidigt kan vara en undervisning i kristen tro.

Ordet helhet säger också mycket om Groomes bok. Innan han närmare förklarar sin pedagogiska modell, som han kallar för "liv till tro till liv", så går han igenom hur undervisning hör ihop med teologi, hur arbete för rättvisa spelar roll för församlingens undervisning samt ett antal strategier för hur man kan arbeta med församlingens sex uppgifter (vilka enligt Groome är välkomnande, vittnesbörd, gudstjänst, diakoni, ordet och undervisning) så att dessa bidrar till undervisningen i kristen tro. Dessutom ger han familjen ett eget kapitel i syfte att stärka familjens roll i undervisningen av barn i kristen tro. Och i alla dessa olika delar erbjuder Groome konkreta strategier och frågor att reflektera över.

Sist i boken, när Groome har förklarat helhetskatekesen, motiverat sin modell och sitt tänkande och förankrat det hos läsaren, så kommer han äntligen till det som är själva modellen för hans undervisning. Modellen utgörs av en fokusering och därefter fem "movements" som ska föra oss från liv till tro och sedan tillbaka till livet. Med andra ord: med utgångspunkt i det egna livet ska vi närma oss kristen *Story* och *Vision* för att sedan integrera denna med det egna livet. Begreppet *Story* använder Groome för att "symbolisera hela den historiska realiteten och andliga visheten i den kristna uppenbarelse" och *Vision* betecknar "de krav och det hopp som denna tro ställer på livet för dess anhängare och gemenskaper".

Groome menar själv att hans modell fungerar också för icke-konfessionell undervisning i religion och han argumenterar för att även skolans undervisning borde ha mer fokus på att lära sig *från/av* en religiös tradition än på att lära sig *om* denna.

Thomas H. Groome är själv katolik, men engagerad i många ekumeniska sammanhang. Hans katolska hemvist märks främst i vilka auktoriteter han hänvisar till i sin argumentation. Här framträder till exempel olika katolska beslutsdokument, påvar och teologer. Själv ser jag detta som berikande, då man inser att vi i olika kyrkor brottas med liknande frågor och i mycket ser liknande vägar framåt.

Det jag vill framhålla som bokens svaghet är på ett sätt också dess styrka, nämligen helhetsgreppet. När man vill behandla undervisning, så som den kan ta sig uttryck i alla församlingens och familjens sammanhang, i en och samma bok, så blir det omöjligt att samtidigt göra rättvisa åt alla enskildheter. Som homilet uppfattar jag avsnittet om undervisning i predikan som alltför ytligt och som småbarnsförälder kan jag uppleva att diskussionen om familjens roll inte når så långt bortom sunt förnuft. Lite mer problematisering hade varit önskvärt. Här finns dessutom en brist i att Groome inte tar upp hur olika familjer kan se ut. Ut-